

פנינים

ופרפראות נבחרים לפרשת השבוע "פרשת חיי שרה"

עורך: הרב יוסף ברגר

לתגובות והנצחות – לשיעורים והרצאות: pninim16@gmail.com 054 - 8455798 - ניתן לקבל את העלון במייל.

אלא הסביר הגר"א זי"ע, דבעת ההיא בשעת פטירת שרה, היו מונחים במערה אדם והוה, והיה צריך להיות שם בהמשך, עוד ג' זוגות, ויהו הם שש פעמים קבורה. והנה איתא בגמרא (סוטה יג.) דבשעת קבורת יעקב, נפל ראש עשו למערה (עיין פרקי דר' אליעזר פרק ל"ט. תרגום יונתן ויהו ג' יג.).

ואיתא בגמרא (ברכות יח.) דרשעים בחייהם קרוים מתיים, וצדיקים במיתתם קרוים חיים. ובגמרא (שבת קנב:) הקשו, הרי כתוב "ואל עפר תשוב", ואיך יכול שצדיקים אין עצמותיהם מרקיבים, ומתרתת הגמ' שזה מדובר רק שעה אחת קודם תחיית המתים. יוצא לנו א"כ דבצדיקים שייך קבורה ואח"כ מיתה, לכן כתוב שש פעמים קבורה קודם מיתה, כנגד ששה צדיקים, אבל בפעם השביעית כתוב ואת מתך קבור, לרמז על עשו, דברשעים מיתתם קודם קבורתם כי בחייהם קרוים מתיים, לכן כתב מיתה קודם...

וישקול אברהם לעפרן את הכסף אשר דבר באזני בני הת ארבע מאות שקל כסף עובר לסוחר (כנ. ג-טז)

מובא ב"רבינו בחיי" וכן מובא ב"בעל הטורים" שכלל הפרשה מוזכר "עפרון" מלא עם וא"ו, ורק כאן מוזכר "עפרן" חסר בלי וא"ו, ולמה? אלא כמו שרש"י מסביר "לפי שאמר הרבה ואפילו מעט לא עשה", ומכיון שכאן מוזכר שקיבל את כל הממון הרב והמופרז שביקש "ארץ ארבע מאות שקל כסף", הרי נתגלה כאן את מידת היותו "רע עין", ולפיכך דווקא כאן כתוב "עפרן" חסר ללא וא"ו, כי "עפרן" בנימטריא "רע עין"...

ובספר "חיים של תורה" למגיד מירשים רבי שלמה לוינשטיין שליט"א מובא פירוש נוסף ונחמד: הדנה ידוע מאמר חז"ל (מדרש רבה קהלת א. יג) אשר אין אדם מת וחצי תאוותו בידו, יש לו מנה – רוצה מאתיים. וכאשר קיבל עפרון את כל משאלות לבו "ארבע מאות שקל כסף", ועוד יותר, שקיבל אותן מביין ותקילין – "עובר לסוחר", שמא יעלה בדעתך, שעתה נחה דעתו של עפרון ושבע ממילוי תאוותו? על כך מרמזת תורתנו הק', שאדרבה דווקא עכשיו שקיבל כל כך הרבה ממון, נעשה חסר יותר ויותר, שהרי יש לו מנה – רוצה מאתיים, נמצא ככל שמקבל יותר ממון, כך זה לעומת זה החיסרון נעשה גדול יותר, ולכך דווקא כאן כאשר "וישקול אברהם", נעשה "עפרן" חסר...

הגה"ק בעל היכלי יקר זי"ע כותב (בראשית ד. יז): בסדר האותיות אל"ף ב"ת, האותיות "עני" סמוכות ושניות לאותיות "כסף", ולא בכדי, אלא כדי להורות שכל אוהב כסף הוא עני בדעתו לעולם...

עוד רמז נאה בענין הנ"ל: תיבת "ממון" נכתבת במילואה: מ"ם מ"ם ו"ו נ"ן, ואם נתבונן נראה, שהחלק של הנגלה ושל הנסתר דהיינו של המילוי שווים זה עם זה, ולא בכדי, כי כשאדם אוהב "ממון" הנה כפי השיעור שיש לו בהלק הנגלה, כך גם לעומת זה יחסר לו, ויהיה חלק הנסתר, דהיינו הממון שאין לו ושנסתר ממנו, לפי הערך של הממון הגלוי לו, כי יש לו מנה רוצה מאתיים...

ויאמר אברהם אל עבדו זקן ביתו המושל בכל אשר לו (כד. ב) הפשט הפשוט הוא, שאמר אברהם אל עבדו אליעזר שהיה מושל ומנהל ביד רמה את בית אדוניו אברהם אבינו.

אבל הש"ל"ח הק' זי"ע מפרש, "המושל בכל אשר לו" – הכוונה על אברהם אבינו, שאליעזר היה עבדו וזקן ביתו של אברהם אבינו שהיה "מושל בכל אשר לו"...

ומסביר הש"ל"ח הק': כי פעמים יש אדם שהננו השי"ת בעושר גדול, ואינו נוהג בנדיבות, מקמץ וחס על ממונו ואינו מרבה בנתינת צדקה, וודאי יש קליפות וכוחות הסמ"א השולמים על עושרו, ומונעים אותו שלא יוכל למשוך בשלו. אולם אברהם אבינו היה נדיב גדול ובעל צדקה "מושל בכל אשר לו"...

ויבא אברהם לספוד לשרה ולבכתה. ויקם אברהם מעל פני מתו (כנ. ב-ג)

המתבונן בדברי הכתוב יראה שלכאורה לא כתוב בתורה מה היה ההספד שהספיד אברהם את שרה. אך הרה"ק רבי שלמה ממנונקאטש זי"ע בן בנו של הרה"ק בעל הבני יששכר זי"ע אמר בדברי ההספד על זוגתו הרבנית ע"ה, שפסוק זה של "ויקם אברהם מעל פני מתו" היה ההספד של אברהם אבינו ע"ה על שרה, וכך כוונת הכתוב: "ויבוא אברהם לספוד לשרה ולבכתה" – ומהו היה ההספד? ממשיכת התורה ואומרת: "ויקם אברהם מעל פני מתו" – באמרו שכל התקומה שהיה לו בעבודת השי"ת וכל זה שהוא הצליח לקום ולעלות מעלה מעלה באמונה בבורא העולם הכל היה "מעל פני מתו" – בזכותה...

אגב, על הרה"ק רבי שלום מבעלזא זי"ע מסופר, כי זוגתו הרבנית מלכה ע"ה שלחה אותו ללמוד חסידות אצל הרה"ק רבי שלמה המגיד מליצק זי"ע שהיה מוגדולי תלמידי המגיד הקדוש ממנונקאטש זי"ע, וכל זה ללא ידיעת המיו שהיה מתנגד... והיתה משלשלת אותו בחבל מההלון באישון ליל, כדי שילך ללמוד חסידות בלי שיעורר את חשדו של אביה ומשפחתה... ובעת שנפטרה הרבנית מלכה ע"ה, קרא עליה הרה"ק רבי מאיר מפרימישלאן זי"ע את הפסוק (לעיל יד. ח) "ומלכי צדק מלך שלם" דהיינו שבגלל "צדקתה של מלכה", נהיה "מלך – שלום"...

ויקם אברהם וכו' וידבר אל בני הת לאמר. גר ותושב אנכי עמכם וכו'. ויענו בני הת את אברהם לאמר לו שמענו אדוני נשיא אלוקים אתה בתוכנו וכו'. ויקם אברהם וישתחו לעם הארץ לבני הת (כנ. ג-ז)

הרה"ק רבי יחיאל מיכל מגלינא זי"ע שהיה נכדו של הרה"ק רבי יחיאל מיכל מוזלאטשוב זי"ע כותב בספרו "קב ונקי" בשם חותנו הרה"ק רבי מאיר מפרימישלאן זי"ע שאמר שדבר זה נראה כתמוה ומופלא, שהרי כידוע, הרע אינו סובל את הטוב ודרך הגוי לשנוא יהודי, ומה שונה כאן שאנו רואים שבהערצה מופלגת הכניעו בני הת את עצמם תחת מרותו של אברהם?

וביאר הסבר נפלא: כי אכן מרשעים יצא רשע וכל כוונתם היתה רק להרע לאברהם, כי הנה אברהם אחר שהוכבש לו לרשת את ארץ כנען, כשמעו בבטיות בין הבתרים כי קודם לכן "גר יהיה זרעו בארץ לא להם", אז תיכף ומיד קיבל על עצמו גרות כדי שיהיו השנים הללו עולים לבניו להשבון שנות הגרות, וזה שאמר: "גר ותושב אנכי עמכם", ובשביל כך גם השתחוה להם כמו שכתוב (פסוק יב) "וישתחו אברהם לפני עם הארץ". אבל בני הת ברשעותם לא הסכימו שיחשב לישראל הגרות כבר מאותה שעה, לכן אמרו לו לאברהם "נשיא אלקים אתה בתוכנו", כאומרים: עדיין לא התחילה הגלות וא"כ אדון אתה בארץ. "כי בשבילי להרע ליהודי מוכן לפעמים הגוי הרשע להרכין ראשו ולקבל את מרותו של היהודי"...

ואקברה מתי מלפניו וכו' ואת מתך קבור (כנ. ד-טו)

רמז נפלא בפסוקים הנ"ל גילה כאן הגאון מוילנא זי"ע. הדנה, כתוב בפסוקים הללו שש פעמים תיבת "קבורה" קודם תיבת "מת": "ואקברה את מתי". "קבור את מתך". "מקבור מתך". "לקבור את מתי". "קבור מתך". "ואקברה את מתי". אך פעם אחת נוספת כתוב הפוך: "ואת מתך קבור", מיתה קודם. וצריך להבין מה באים לומר שש הפעמים שכתוב תיבת "קבורה" קודם תיבת "מת", ומדוע בפעם השביעית כתוב הפוך, מיתה קודם?

בספר הקדוש "קב הישר" (שהרה"ק בעל הנועם אלימלך זי"ע אמר שלמד אותו 102 פעמים כמנין "קב", וכמו"כ הרה"ק השר שלום מבעלזא זי"ע למד אותו כמנין "קב" ואף אמר: שכל היראת שמים שלו באה מלימוד בספר קדוש זה!...) מובא (בפרק ב"ד) **מהזוהר הקדוש** (בשלח סה. א) שדרש רבי אבא בפסוק: "יש רעה חולה וגו' עושר שמור לבעליו לרעתו". דיש כת משחיתים השורים על הקמצן להיות כבוש תחת ידם, לבל ישלום בממונו, לא יוכל ליתן צדקה, ואף לעצמו לא יקנה מאכל, לא ילביש עצמו ובני ביתו כראוי לו, ומראהו דל ורוזה. נמצא סובל כל היסורים, והולך בבגדים מטולאים. אף שיש לו בביתו כל טוב, אין לו הנאה ממנו. והכת הנ"ל נקראת "רעה", ועליה נאמר "לא תאונה אליך רעה". אדם זה דומה לחולה אשר לפניו כל מעדני עולם ואינו יכול למעום מפני חוליו. אין לו יתרון בכל מעשיו לא בזה ולא בכא, כי אם התכריכים שבהם ילבישוהו לאחר מותו. וזה שאמר הכתוב בקהלת "איש אשר יתן לו האלוקים עושר ונכסים וכבוד ולא ישלטנו האלוקים עליו גם זה 'רעה' חולה". על כן יראה האדם לעשות הישר בעיני אלוקים ואדם, ויוטב לו ב' עולמות...

ויאמר ה' אלוקי אדוני אברהם הקרה נא לפני היום ועשה חסד עם אדוני אברהם וכו' (כד. יב)

על תיבת "ויאמר" הנגינה (הטעם) "שלשלת" מדוע? הסביר הגה"ק רבי יחזקאל טויסיג ממטרסדורף זי"ע בספרו "תפארת יחזקאל" הסבר נאה! דאיתא בגמרא (תענית ד.) אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן, שלושה שאלו שלא כהוגן, לשנים השיבו כהוגן, ואחד מהם הוא אליעזר עבד אברהם ששאל שלא כהוגן כי אמר (פסוק יד): "והיה הנערה אשר אמר אליה המי נא כך ואשתה ואמרה שתה וגם גמליך אישקה אותה הוכחת לעבדך ליצחק", ולכאורה שאל שלא כהוגן, כי יכולה היא להיות אפילו חוגרת, אפילו סומא, אבל בכל זאת השיבוהו מן השמים כהוגן, ונדמנה לו רבקה על שלל מעלותיה. וזאת מרמזת לנו הנגינה, איך באמת התפלל סתם, ולא חשש לפרש שלא תהא סומא או חוגרת וכו'; כי בטח "בשלשלת", שהבטיח הקב"ה לאברהם בעקידה (כב. יד) "כי ברך אברכך והרבה ארבה את זרעך ככוכבי השמים וכחול אשר על שפת הים", ועם כזאת ברכה - אין צורך לחשוש כלל וכלל...

ויישם לפני לאכל ויאמר לא אכל עד אם דברתי דברי (כד. לג)

פעם אחת באו שני מחותנים לדין תורה לפני המגיד מדובנא זי"ע. אבי החתן - בעל אכסניה הוא, והזמין אליו את משפחת הכלה כדי לסכם את השידוך ביניהם. כאשר באו משפחת הכלה, נתן להם האכסנאי סעודה כיד המלך, ולאחר מכן ישבו וסכמו ביניהם את פרטי השידוך, והסתיים הדבר במזל טוב. אולם - טען אבי החתן - הייבים הם לי את דמי הסעודה אשר אכלו! שהרי בזמן הסעודה עדיין לא היינו מחותנים, ואם כן הסבו על שולחני כאורחים רגילים, והייבים הם לשלם לי דמי סעודתם...

אמר המגיד - כאשר אני שומע את מענתך - מתורצת לי קושיה! כאשר בא אליעזר לבית בתואל, נתנו לפניו אוכל, אולם אליעזר אינו אוכל, ואומר: "לא אוכל עד אם דברתי דברי", מדוע לא רצה אליעזר לאכול תחילה? אלא - סיים המגיד - וודאי ראה אליעזר מי הוא מחותנו, וחשש, כי אם יאכל קודם, ורק אחר כך יאמר את דברו, עלול המחותר לתבוע שישלם את מחיר סעודתו, שהרי בשעת הסעודה עדיין לא היו מחותנים...

ובספר משנת דר' אליעזר מובא טעם למדני למה הוא לא רצה לאכול לפני שידבר את דבריו, לפי הנידון בהלכה בסוגיה של "השולח סבלנות (מתנות) לבית המו"י, שם דנים מה הדין, אם שלח החתן מתנות לכלה, ולאחר מכן נתבטל השידוך, האם יש בידי החתן לתבוע את החזרתו או לא? ופוסק הרמ"א, שהדבר תלוי: אם היה החתן נוהג באותו זמן לבוא לבית הכלה ולאכול שם, אין להחזיר לו את המתנות, ואם לא אכל בביתה מעולם, חייבים להחזיר.

ובפסוקים הקודמים מסופר קודם לכן, שאליעזר שהיה שליחו של יצחק להביא לו אשה - ושלוחו של אדם כמותו - נתן לרבקה מתנות: נזם זהב ושני צמידים וכו'. והואיל ולא היה בטוח, אם עתיד השידוך לצאת אל

הפועל, אם יסכימו לכך ההורים, הרי שאם ישב עכשיו ויאכל, והשידוך יתבטל חלילה, שוב לא יוכל לדרוש לאחר מכן את החזרת המתנות. על כן אמר: "לא אוכל עד אם דברתי דברי", תחילה אדבר ואשמע אם אתם מסכימים לשידוך - שאם לא יסכימו, מכל מקום לא יפסיד את המתנות...

ובספר "דברי מהרי"א" להגה"ק רבי יהודה אסאד זי"ע איתא, שהרי מובא ברש"י דלבן היה רוצה להמית את אליעזר, ולמה? אלא דאיתא בגמרא (גיטין סד.) האומר לשליח לקדש אשה סתם, ומת השליח, ואינו ידוע למי קידש, אסור בכל הנשים שבעולם, דהוששים שמא קידש השליח את אחותה או שאר קרובים. והנה, כאן אליעזר היה שליח יצחק, על כן היה רוצה לבן להמיתו כדי שיצחק יהיה אסור בכל הנשים שבעולם, גם ידע לבן שאברהם נתן את כל אשר לו ליצחק, וכיון שיצחק יהיה אסור להינשא, לא יהיה לו יורש, ולכן שהוא קרובו יהיה יורשו. אבל היכן אמרינן דאם מת השליח אסור בכל הנשים, אם אמר לשליח לקדש לו אשה סתם, אבל אם אמר לו דוקא אשה זו, או ממשפחה זו תקדש לי אשה, אז לא הוששים שמא קידש אחותה, דהרי התנה בפירוש שלא יקדש אלא ממשפחה פלונית. ועתה יובן, דאליעזר ידע שרוצה ליתן סם המות במאכלו מטעם האמור, ע"כ אמר "לא אוכל עד עם דברתי דברי", וסיפר שאברהם השיבועו שלא תקח אשה לבני מבנות כנען רק אל משפחתי תלך, כדי שיבין לבן שאין לו שום תועלת גם אם ימית אותו...

ויצא יצחק לשרה בשדה לפנות ערב וישא עיניו וירא והנה גמלים באים (כד. סג)

הסבר הריף (וכל כך אמיתו...) אמר פעם המגיד הרושמי הגה"צ רבי מרדכי דרוק זי"ע לבני שיהו באחד הדרשות המלהיבות שנשא: רצונכם לראות ולהבין מהו הפירוש "אדם רואה את מה שהוא!" בואו וראו: בפסוק הנ"ל כתוב שיצחק יוצא לשרה ומרחוק מניעה רבקה רכובה על גמל ונערתיה עמה, "וישא עיניו וירא והנה גמלים באים" - יצחק שהיה באמת קדוש ופרוש ראה בעיניו 'גמלים באים' ותו לא!

אך בואו ונדלג לרגע לפרשת וישלח' שם מסופר שיעקב הכין לעשיו דורון שלם בשביל לשבר את עיניו אותו רשע - עזים, רחלים, גמלים, פרות, פרים וכו', ולאחר מכן בסוף, שם את הנשים והילדים. ומה כתוב שם: "וישא עשו את עיניו וירא את הנשים והילדים..." מכל המשלחת הכבודה הזאת של בעלי החיים צדה את עינו רק את 'הנשים והילדים', וידעים אתם למה? כי זה עשו!!! ועשו שכתוך תוכו הוא שקיץ ומשווקן ממה ונבזה אז כשהוא מביט הוא רואה מבין כל מאות בעלי החיים רק את 'הנשים' - כי זה הוא!...

אבל יצחק שהוא עצמו קדוש בצורה אמיתית רואה רק 'גמלים באים', הגם שהיו רכובים עליהם רבקה ונערתיה. לומר לך: "אדם רואה את מה שהוא בפנימיותו - את מה שהוא חושק לראות!"...

ולבני הפלגשם אשר לאברהם נתן אברהם מתנת (כה. ו)

מסביר רש"י חסר כתיב, שלא היתה אלא פילגש אחת, היא הגר היא קמורה. ומוסיף רש"י ומסביר את ההבדל בין אשה לפילגש: נשים בכתובה, פילגשים בלא כתובה.

שאל הגאון מוילנא זי"ע - אם אמנם לא היתה אלא פילגש אחת, מדוע לא אמר "ולבני הפילגש", ומדוע אמר "ולבני הפילגשם"?

אלא רמז נפלא מצא כאן הגר"א מוילנא זי"ע במעמדה של הפילגש ביחס לאשה הרגילה. שכן, אמרו חז"ל (סוטה יז.) על נשואי איש ואשתו, כי אם זכו "שכינה ביניהם" שכן, ב"אישי" ישנה אות ה', וב"אשה" ישנה אות ה'. וכן במילה "כתובה" ישנן אותיות ו' וה' יהיו יוצרות ארבעת האותיות את השם הנכבד. וזהו שאמרו חז"ל כי שכינה ביניהם - אותיות שמו הקדוש והנורא.

אלא שכל זה אינו אלא באיש ובאשתו החיים בכתובה כדינה של אשה, שכן רק אז מתקבלות ארבע אותיות של השם הנכבד. ואולם בפילגש הדרה עם בעלה ללא כתובה, וכדברי רש"י, הסרות שתי אותיות האחרונות של השם הנכבד ונמצא שלא נותרו אלא שתי האותיות הראשונות, ו' וה', אשר אמנם מהוות שם קדוש לעצמו, אך אינן אלא מחציתו של השם המפורש.

וזהו שרמזה התורה בכתוב החסר שבמילה פלגשם, שכן אז מתקבלות המילים: "פלג שם", חצי מן שם הקדוש...

לתיאום שיחות והרצאות: הרב ברגר 054-8455798

לעילוי נשמת מרת דבורה בוטנויזר ע"ה

ב"ר יששכר אליהו ז"ל נלב"ע כ"ט חשוון תש"ן

ומרת עליזה פלס ע"ה

ב"ר שמחה (סאלי) ז"ל נלב"ע כ"ו חשוון תשל"ג

הונצחו ע"י ידידנו הדגול עו"ד הר"ר ערן פלס הי"ו - רמת גן